

Explanatio sancti Thome

Prologus.

Notegebat

Castra gladio suo 2c. 1. Macha. 3. Hec verba congruunt materie huius epistole ad colossenses: quia totus status huius vite est in pugnatione militantiu: quoz habitacula castra dicunt Job. 7. Militia est vita hominis super terram. ideo habitacula fidelium nomine castrorum figurant. Unde ecclesia similiter dicitur habet castrorum. **S**e nef. 32. Castra dei sunt hec 2c. Hec castra tripliciter impugnant. A quibusdam quasi obidentibus qui manifeste se erigunt contra ecclesiam. Apoc. 20. Ascenderunt super latitudinem terre et circumierunt castra sanctorum et civitatem dilectam 2c. Ab alijs latenter decipiunt sicut ab hereticis Ro. vlti. Per dulces sermones et benedictiones seducunt corda hominum 2c. 2. tymoth. 3. Mali autem homines et seductores proficient in peius errantes et in errorem mittentes 2c. A quibusdam scilicet domesticis per diuersas corruptelas peccatorum que sunt ex corruptioe carnis. Gal. 5. Caro concupiscit aduersus spiritum et spiritus aduersus carnem 2c. Ephe. vlti. Non est nobis colluctatio aduersus carnem et sanguinem: sed aduersus principes 2c. Prelati ecclesie sunt duces. ps. Principes iuda duces eorum 2c. Ad quoz officium pertinet contra omnia predicta castra ecclesie munire. Contra peccata quidem per exhortationes. Isa. 58. Annuncia populo meo scelera eorum et domui iacob peccata eorum. Contra hereticos per sana doctrina. 1. 1. Amplexentem enim qui finem doctrinae est fidelis sermo 2c. Contra persecutores exemplo. scilicet patienter tolerando sicut paulus proter gladio spirituali. quia in suis epistolis corripiebat peccata. confutabat hereses. animabat ad patientiam. De primo ephe. 5. Fornicatio autem et omnis immundicia aut auaritia. nec nominet in vobis 2c. De secundo tyth. 3. Heretici cum hominem post primam et secundam correctionem deuita 2c. De tertio. 2. cor. 11. Per totum patet quomodo animabat ad patientiam. Et sic tangunt duo in verbis propositis scilicet ecclesie status cum dicit. Castra. et apostoli studium ibi. Proterit. In castris autem debet esse sollicitudo ad mala vitanda. Deutro. 23. Et sint castra tua sancta et nihil in eis appareat fedicitatis. Item ordo ad ducem et ad se. Cantu. 7. Quid videbis in sumamite nisi choros castrorum? Benef. 32. Castra dei sunt hec. Item terrore ad hostes. Can. 6. Terribilis ut castrorum acies ordinata 2c. Sed apostolus circa protectionem erat sollicitus tanquam pastor cuius est dirigere oves diligenter ne errent. Job. 10. Ante eas vadit 2c. Et sic apostolus faciebat. 1. 1. 3. Imitatores mei estote sicut et ego christi 2c. Item pascere abundanter ne deficiant. 1. petri. 5. Pascite qui in vobis est dominus gregem 2c. Et sic apostolus faciebat. 1. corinth. 3. Tanquam paruulis lac dedi vobis. Item defendere potest ne peccarent. Eccl. 7. Noli velle fieri iudex nisi valeas virtute trumper iniquitates 2c. 1. Regu. 17. Pascebat seruum patris sui gregem: et veniebat leo vel versus 2c. Et ideo dicit quod apostolus pregebat castra. id est ecclesiam dei gladio quod est verbum dei ut dicit Ephe. 6. Heb. 4. Cuius est enim sermo dei et efficax et penetrabilior omni gladio ancipiti 2c. Sic ergo materia huius epistole est hec: quia in epistola ad ephesios ostendit modum ecclesiastice vnitatis. In epistola ad philippenses ostendit eius perfectum et confederationem. In hac autem agit de eius conuersatione contra hereticos qui deprauauerunt eos seducendo 2c.

Capitulum primum.

Paulus apostolus iesu christi per voluntatem dei et tymotheus frater his qui sunt colossis sanctis et fidelibus fratribus in christo iesu.

Diuidit autem hec epistola in salutationem et tractatum. ibi. Gratias 2c. Item primo ponunt persone salutares. Secundo persone salutate ibi. His qui sunt 2c. Tertio bona optata ibi. Gratia vobis 2c. Circa primum ponit principalis persona. Secundo adiuncta ibi. Et tymotheus 2c. Principalis primo tangit ex nomine paulus. id est humilis. Tales enim percipiunt sapientiam. Mat. 11. Abscondisti hec a sapientibus et prudentibus: et reuelasti ea paruulis. Et ideo docet eam. Secundo ab officio. scilicet apostolus. id est missus. scilicet ad procurandum salutem fidelium. Actu. 13. Segregate michi barnabam et saulum in opus quo assumpsi eos 2c. Job. 20. Sicut misit me pater et ego mitto vos 2c. Et apostolus non cuiuslibet sed iesu christi cuius gloriam querit. non inuisus. 2. cor. 4. Non enim nosmetipsos predicamus sed iesum christum dominum nostrum. nos autem seruos vestros per iesum 2c. Sed quidam perueniunt ad officium ex ira dei propter peccatum populi Job. 34. Qui regnare facit hominem propter iram propter peccatum populi. Dece. 13. Dabo tibi regem in furore meo. Et ideo dicit. Per voluntatem dei. scilicet beneplacitum. Iere. 3. Dabo vobis pastores iuxta cor meum et pascent vos scientia et doctrina 2c. Persona adiuncta est tymotheus. ut scilicet in ore duorum vel trium stet omne verbum. ut dicit Deutro. 17. Proverb. 18. Frater qui iuuat fratrem quasi ciuitas firma 2c. Persona salutate ponunt ibi. His 2c. Sancti dicunt maiores Luce. 1. Seruiamus illi in sanctitate et iusticia coram ipso 2c. Fideles dicuntur minores qui saltem veram fidem tenent. quia sine fide impossibile est placere deo. ut dicit Heb. 11. Vel sanctis. id est in baptismo sanctificatis. et fidelibus. id est permanentibus in fide accepta. Proverb. 28. Vir fidelis multum laudabitur 2c. Deinde ponitur bona optata scilicet gratia que est principium omnis boni. Rom. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius 2c. Pax que est finale bonum omnium. ps. Qui posuit fines tuos pacem 2c. Et per consequens optat omnia bona media. Et hoc a deo. ps. Gratia et gloria dabitur domino nostro iesu christo. scilicet per naturam. sed nostro per gratiam. Et domino iesu christo. et sic patre nostro scilicet deo in trinitate. et domino iesu christo secundum ad naturam assumptam.

Lectio secunda.

Gratias agimus deo et patri domini nostri iesu christi semper pro vobis omnibus. audientes fidem vestram in christo iesu et dilectionem quam habetis in sanctos omnes propter que gratia reposita est vobis in celis: quam audistis in verbo veritatis euangelij quod peruenit ad vos sicut et in vniuerso mundo est et fructificat et crescit sicut in vobis ex ea die qua audistis et cognouistis gratiam dei in veritate: sicut didicistis ab epaphra charissimo conseruo nostro qui est fidelis pro vobis minister christi iesu. Qui etiam manifestauit nobis dilectionem vestram in spiritu.

Hic accedens ad propositum incipit epistolarem tractatum: et primo commendat euangelij veritatem. Secundo contra perniciam pregit veritatem statum huius in 2. cap. ibi. Nolo enim scire vos 2c. Circa primum duo facit. Primo commendat

Explanatio sancti Thome

Et impleamini in caritate. Operatione virtutis ibi. Et ambuletis in caritate. Tolerantiam malorum ibi. In omni patientia. Tristitiam vero cognitionem optat scilicet agendum. Unde dicit. Et impleamini in agnitione caritatis. id est ut plene cognoscatis voluntatem dei. 1. thes. 4. Hec est voluntas dei sancti scilicet vestra ut abstineatis. Ille ergo cognoscit voluntatem dei qui in sanctitate vivit. Qui ergo peccat non cognoscit voluntatem dei. quia omnis peccans est ignorans. Rom. 12. Et probetis que sit voluntas dei. Item cognitionem divinum ibi. In omni sapientia que est cognitio divinum secundum Augustinum. Sap. 1. Sentite de domino in bonitate. Res spirituales donorum ibi. Et intellectu spirituali. id est non hanc corporalium rerum. 1. corinth. 2. Vos autem non spiritum huius mundi accepimus. sed spiritum qui ex deo est. Et apte consurguntur hec duo sapientia et intellectus. quia minus est sapientia si intellectu careat ut dicit Gregorius. et inutilis est intellectus sine sapientia. quia sapientia iudicat et intellectus capit et non valet capere nisi iudicet. et converso. Mo. dicit quod primum sumit generaliter. Secundum pertinet ad actum vitam. Tertium ad contemplativam. Hec sufficit cognoscere: quia scienti bonum et non operanti peccatum est illi ut dicit Iacobus. 4. Unde oportet quod assistat virtuosam operatio quam primum tangit ibi. Et ambuletis digne deo. Indigne enim ambulat qui non vivit sicut decet filium dei. 2. corinth. 6. In omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut dei ministros in multa patientia. 1. thes. 4. Sicut pre diximus et testificati sumus. Secundo tangit rectam intentionem ibi. Per omnia placentes. Sap. 4. Placens deo factus est dilectus. Tertio studium proficiendi ibi. In omni opere bono. Semper enim homo debet nitri ad ultimum bonum. Eccl. 2. 4. Flores mei fructus bonorum et honestatis. Rom. 6. Habetis fructum vestrum in sanctificatione. Ad fructificationem sequitur augmentum scientie. ideo dicit. Et crescentes. Et hoc est quod aliquis studet implere mandata disponit ad cognitionem. ps. Super se nos intellexi: quia mandata tua quesivi. Sap. 1. Non habitabit in corpore subdito peccatis. Et dicitur dei non mundi. Sap. 10. Dedit illi scientiam sanctorum. Deinde de tangit tolerantiam malorum. quia ad virtutem non sufficit scire vel velle nisi immobiliter operetur quod non potest esse sine patientia et malorum tolerantia. Et ideo dicit. In omni virtute confortati. Eccl. 4. 4. Dinites in virtute pulchritudinis studium habentes. Que virtus est a deo. In dicit. In potentia claritatis eius. Ephe. 6. Confortamini in domino. Sed addit claritatis eius. id est christi qui est claritas patris. quia pergere ad peccatum est pergere ad tenebras. Sap. 7. Vapor est enim virtutis dei et emanatio quedam est claritatis omnipotentis dei sincera. Deinde cum dicit. In omni patientia. petit eis tolerantiam in adversis. Qui enim in omni deficiunt vel propter difficile adversorum. et ideo oportet habere patientiam. Luc. 21. In patientia vestra possidebitis animas vestras. Vel propter dilationem premij. Et ideo dicit. Et longanimitate. Que facit sustinere remissionem. Abac. 2. Si mora fecerit expecta eum. Heb. 6. Longanimitate ferens adeptus est remissionem. Sed aliqui hec duo vitant: sed cum tristitia. Contra hoc dicit. Cum gaudio. Iaco. 1. Omne gaudium existimate fratres cum in varias temptationes incideritis. Deinde cum dicit. Gratias agentes. agit gratias pro beneficiis exhibitis omnibus fidelibus. Et hoc pro beneficio gratie quod primo ponit. Secundo fructum gratie ibi. Qui eripuit. Dicit ergo. Oramus pro vobis agentes gratias deo scilicet creatori et patri. scilicet adoptanti. qui dignos. Dixerunt aliqui quod dona gratiarum dant pro meritis. et quod deus dat dignis gratiam non autem indignis. ideo hoc excludit apostolus. quod quicquid habes dignitatis et gratie: hoc deus fecit in te. ergo

et effectus gratie. Et ideo dicit. Qui dignos nos fecit. 2. cor. 3. Non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis. In partem sortis sanctorum. Omnes homines de mundo secundum naturam sunt boni. Et ideo iustus est eos aliquam partem habere dei. Mali quidem partem habent voluptates et temporalia. Sap. 2. Hec est pars nostra et hec sortis. Sancti vero habent ipsam dei partem. Trenez. 3. Pars mea domini. ps. Dominus pars hereditatis mee. Et ideo dicit. Qui dignos. Et addit. Sortis. quia dupliciter aliqui dividuntur. Quandoque per electionem quando unus hereditas illam partem eligit. Aliquando sortis. Prover. 18. Contradictiones comprimit sortis. Hec autem pars cedit sanctis non per electionem propriam. Job. 15. Non vos me elegistis sed ego elegi vos. Sed quia ipse deus elegit nos. Sortis enim nihil aliud est quam committere aliquid divino iudicio. Sortis autem triplex est. scilicet consultoria. divinatoria. et divinatoria. Prima in temporalibus non est mala. Secunda vana est et mala. Tertia in necessitatibus aliquid quando permittenda. sed hec per se est possessio luminis. 1. tymoth. vlti. Lucem habitare inaccessibile. Job. 36. In manibus abscondit lucem. Sed ex hac parte sequitur effectus gratie. scilicet transitio de tenebris ad lucem. Et ideo primo ponit translationem. Secundo modum in quo homines ante gratiam sunt servi peccati. Et peccatum est tenebra. et ideo sunt in potestate tenebrarum sive demonum sive peccatorum. Ephe. vlti. Adversus rectores mundi tenebrarum hanc. Eccl. 49. Captivitas a forti tollit. Et trahit ut essent regnum dei. Job. 19. Regnum meum non est de hoc mundo. Et hoc fit quando liberamur a peccato. Apoc. 5. Fecisti nos deo nostro regnum. vel ad litteram ut vitam eternam. Mat. 3. 1. 4. 1. 10. Appropinquabit regnum celorum. Et hoc est quod dicit. Regnum filij dilectionis sue. Dilectio ut dicit Augustinus in glo. quandoque dicit spiritus sanctus qui est amor patris et filij. Sed si dilectio sic semper teneret personaliter. tunc filius esset filius spiritus sancti. sed quia dicit essentialiter. ut dicit in glo. Filij ergo dilectionis sue dicitur. i. filij sui dilecti. vel filij essentie sue. Sed nihil hec est vera filius est filius essentie patris. Dicendum est quod si generatio designat habitudinem cause efficientis est filium. quod essentia non generat nec generat. Si autem designat formam id est habens essentiam suam quasi materialiter. sicut dicit. Egrege forme. i. habens egregiam formam. sic est vera. Jo. 3. Pater diligit filium et omnia dedit in manu eius. Deinde cum dicit. In quo habemus. ostendit modum translationis. Homo enim existens in peccato dupliciter tenebras subditus scilicet per servitutem. Jo. 8. Qui facit peccatum servus est peccati. Ite erat reus pene et adversus a deo. Isa. 59. Iniquitates vestre diviserunt inter vos et deum vestrum. et peccata nostra absconderunt faciem eius a nobis ne exaudiret. Hec duo remouet christus quod in quantum homo factus est pro nobis sacrificium. et redemit nos in sanguine suo. Et ideo dicit. In quo habemus redemptionem. 1. cor. 6. Empti estis pretio magno. Sed in quantum est deus habemus per eum peccatorum remissionem quod reatus peccati solutus est per eum.

Lectio quarta.

Qui est ymago dei invisibilis primo genitus omnis creature: quoniam in ipso condita sunt uniuersa in celis: et in terra visibilia et invisibilia. Sive throni: sive dominationes: sive principatus: sive potestates. Omnia per ipsum et in ipso creata sunt: et ipse est ante omnes: et omnia in ipso consistunt. Non superius commemoravit gratia beneficia specialia et vltima

in epistolam ad Colossenses I.

hic commendat actorē hui⁹ gratie scz xpm. Et primo per
cōparatōz ad deū. Secōdo generalitē p cōparatōnē ad totā
creaturā ibi. Primogenit⁹ zc. Tertio specialitē p cōpa
ratōz ad ecclesiā ibi. Et ipse ē caput zc. Circa primū nō
dus est qz deus dicit inuisibilis. qz excedit capacitatē vi
sionis cuiuscūqz intellectus creati. ita qz nullus intelles
tus creatus naturali cognitione potest ptingere ad ei⁹
essentiam Job. 36. Ecce deus magnus vincens scientiā
nostrā. i. Et ultimo. Lucem habitat inaccessibleē zc.
Vidēt ergo ab beatis ex gratia nō ex natura. Ratio hui⁹
assignat a dionysio: qz omnis cognitio terminat ad exi
stens id ē ad aliquā naturā participantē eē. Deus autē ē
ipsum esse non participatū. ergo est incognitus. Huius
ergo dei inuisibilis filius est imago. Sz videndū est quō
dicat imago dei z quare dicat inuisibilis. Et quidem de
ratione imaginis sunt tria scz qz sit ibi similitudo. qz de
ducta sit vel expressa ex eo cui⁹ quō ē similitudo. z qz de
ducta sit in aliquo pertinente ad speciem vl signum spe
ciei. Si est similitudo similia quoz vnum non deriuat ab
alio neutrum vicinus alterius imaginē. sicut ouum nō
dicat imago ouī. Et ideo ab imitando dicit imago. Item
si sit similitudo. sed non quantū ad speciem vel signū speciei
tunc nec imago dicit. sicut in homine multa sunt accidē
tia vt color: quantitas z huiusmodi. et fm nullum horuz
dicat imago. Sed si figuram eius accipiat: sic potest esse
imago: qz figura est signum speciei. filius autē est similitudo
patri. et pater similitudo filio. sed fili⁹ habet hoc a patre: pa
ter autē non a filio. Et ideo pprie loquendo dicitur fili⁹
imaginem patris. z non eueruere. qz deducta ē deriuat
tur hec similitudo a patre. Itēz hec similitudo ē fm spe
ciem. quia filius in diuinitate representat aliquo modo: sz
deficienter p verbum mentis nostre. Verbum autem mens
tis nostre est qn formam actu formā rei cuius noticiā ha
bemus. et hoc significamus verbo exteriori. Et hoc ver
bum sit conceptū est quedam rei similitudo quā in men
te tenemus. z simile fm speciem. Et ideo verbū dei ima
go dei dicit. ¶ Quantū ad secundū sciendū est qz arri
at hoc verbum male intellexerunt iudicantes de dei ima
gine fm imagines qz fiebant ab antiqz vt viderēt in eis
charoz suos subtractos sibi. sicut z nos facimus imagi
nes sanctorū: vt quos non videmus in substantia videa
mus in imagine. Et ideo dicunt qz inuisibile est pprium
patri. fili⁹ autē est p m visibile in q manifestat bonitas
patri: qz p sit vere inuisibilis. fili⁹ nō visibilis z sic alteri⁹
essent nature. Hoc autē excludit aplūs ad Heb. 1. dicēs.
Qui cum sit splendor glorie z figura substantie eius zc.
Et sic est imago non solum dei inuisibilis: sed etiam ipse
inuisibilis est. sicut pater Col. 1. Qui est imago inuisibi
lis dei. ¶ Deinde cum dicit. Primogenitus zc. cōmen
dat xpm p cōparatōnē ad creaturam. Et primo facit
hoc. Secundo exponit ibi. Quia in ipso zc. Circa pri
mum sciendū est qz arriat sic intelligunt quasi dicat pri
mogenitus: qz sit pma creatura. sed hic non est sensus vt
patebit. Et ideo duo sunt videnda: scz quomō hec ima
go sit genita. z quomō primogenita creature. Quantū
ergo ad primum sciendū est qz in vnaquāqz re generatio
est fm modū sui esse z sue nature. Alius est modus ge
nerationis est in hominib⁹ z alius in plantis z sic de ali
is. Natura autē dei est ipsum esse intellectus. z sic oportet
qz eius generatio vel conceptio intellectualis sit ge
neratio vel conceptio nature eius. In nobis autē conce
ptio intelligibilis non est conceptio nature nostre. qz in
nobis aliud est intelligere z natura nostra. Et ideo cum
hec imago sit verbum z conceptio intellectus oportet vi
cere qz sit germē nature z sic de necessitate genitus: quia
accipit naturam ab alio. ¶ Secūdo videndū est quomō

dicat primogenit⁹. Deus enim non alio se cognoscit z cre
aturam. sed omnia in sua essentia sicut in pma causā esse
ctua. Filius autē est conceptio intellectualis dei fm qz
cognoscit se. z p consequens omnē creaturā. Inquantū
ergo gignit vidēt quoddam verbū representans totam
creaturam z ipsum est pncipiū omnis creature. Si enim nō
sic gigneret solum verbum patris esset pmo genitus pas
tris: sed nō creature. Eccl. 24. Ego ex ore altissimi pro
dij pmo genita ante oēm creaturam zc. ¶ Deinde cum
dicit. Quia in ipso zc. exponit qd dixerat scz qz sit pmo
genitus. qz scz est genitus vt pncipiū creature. Et hoc
quantū ad tria. Primo quantū ad rerū creationē. Secōdo
quantū ad earum distinctionē ibi. In celis zc. Tertio
quantū ad cōtērationē in esse ibi. Et omnia in ipso zc.
Dicit ergo est pmo genitus creature qz est genitus vt pnc
ipiū omnis creature. Et ideo dicit. Quia in ipso zc. Circa
quod sciendū est qz platonici ponebāt ydeas dicentes qz
quelibet res fiebat ex eo qz participabat ydeā: pura hoīs
vel alicuius alterius speciei. Loco oīm harū ydearū nos
habemus vnum scz filiū verbum dei. Artifex enim facit ar
tificium ex hoc qz facit illud participare formā apud se
conceptam quasi inuolvens eam exteriori materie. sicut
si dicat qz artifex facit domū p formā rei quā hz apud se
conceptam. Et sic deus omnia in sua sapientia dicit faces
re. qz sapientia dei se habet ad res creatas sicut ars edifi
catoris ad domū factam. Hec autē forma z sapientia est
verbū. et ideo oia in ipso condita sunt sicut in quodā ex
emplari. Gen. 1. Dixit et facta sunt: qz in verbo suo eter
no creauit omnia vt fierent. ¶ Quantum autē ad distin
ctionē sciendū est qz aliqui sicut manichei errauerunt of
fentes hec corpora terrena quia corruptibilia facta esse a
malo deo. celestia vero quia incorruptibilia a bono deo
scilicet patre christi. Sed mentiunt: quia in eodem sunt
vtraz creatura. Ideo dicit. In celis zc. Et est hec distin
ctio fm partes nature corporee. Gen. 1. In pncipio id ē
in filio creauit deus zc. Platonici etiam dicunt qz deus
per se creauit creaturas inuisibiles scilicet angelos. z p
angelos creauit naturas corporeas. Sz hoc excludit qz di
cit. Inuisibilia et inuisibilia. De pmo Heb. 11. Fide intel
ligimus esse aptata secula vt ex inuisibilib⁹ visibilia fie
rent. De secundo Eccl. 43. Paucā vidimus ope
rum eius. Omnia autē dominus fecit zc. Hec autem
distinctio est scdm creaturaz naturā. Tertia distinctio
est ordinis et gradus in inuisibilib⁹ cum dicit: Siue
throni zc. Platonici etiam errant hic: dicebant enim in
rebus diuersas esse perfectiones et quālibet attribuebāt
vni primo pncipio. et scdm ordines earum perfectio
num ponebant ordines pncipioz sicut ponebant pri
mum ens a quo participant omnia esse. et aliud pncipi
um ab isto scilicet primum intellectum a quo omnia par
ticipāt intelligere. z aliud pncipium vitam a quo omnia
participant viuere. Sed nos non sic ponim⁹: sed ab vno
pncipio res habent quicquid in eis perfectiois est. Et
ideo dicit. Siue throni zc. Quasi dicat. Nō dependēt
ab alijs pncipijs ordinatis: sed ab ipso vno solo verbo
dei. Sed quid est quod dicit. Ephe. 1. Ipsum dedit ca
put zc. Vbi quedam diuersitas videtur esse ab istis. So
lutio. Hic enim enumerat descendēdo: quia ostendit p
gressum creature a deo. ibi ascendendo: quia ostendit qz
filius dei scdm qz hō super omnes creaturas est. Sed in
ibi pncipatus ponunt sub potestatibus. z virtutes inter
dominationes et potestates: hic pncipatus super pos
testates: et pncipatus mediū inter dñationes z potestas
tes. Et fm hoc diuersa sunt sentētie gregorij z dionysij.
Dionysius enim ordinat eos fm qz dicit ad ephesios. qz
in secunda ierarchia ponit dominationes virtutes z pos

Explanatio sancti Thome

testates. Gregorius vero ordinat eos sicut hic habetur. qz in secunda hierarchia ponit divisiones principatus et potestates. in tertia vero virtutes archangelos et angelos. Sed sciendum est qz sicut Gregorius et Dionysius dicunt hec dona spiritualia ex quibus nominantur hi ordines communia sunt omnibus. tamen quidam nominantur a quibusdam quidam ab alijs. cuius ratio accipit ex dictis platonicoz. qz omne quod conuenit alicui conuenit tripliciter. quia aut essentialiter aut participatiue. aut causaliter. Essentialiter quidem quod conuenit rei secundum proportionem sue nature. sicut homini rationale. Participatiue autem quod excedit suam naturam. sed tamen aliquid de illo participat sed imperfecte sicut intellectuale homini quod est supra rationale et est essentialiter angelorum. et idem aliquid participat homo. Causaliter vero quod conuenit rei supereminenter sicut homini artificialia. qz in eo non sunt sicut in materia sed per modum artis. Unde quodammodo autem denominat solum ab eo quod conuenit ei essentialiter. Unde homo non dicitur intellectualis nec artificialis: sed rationalis. De virtutibus autem bonis in angelis ea que conueniunt superioribus essentialiter inferioribus conueniunt participatiue. quod vero inferioribus essentialiter conueniunt superioribus causaliter conueniunt. Et ideo superiores denominantur a superioribus bonis. Superius autem in creatura spirituali est quod attingat deum et quodammodo participet eum. Et ideo denominantur superiores ex hoc quod attingunt deum. Cherubim quasi scientes deum. Seraphim quasi ardentes vel accendentes. Throni quasi habentes in seipsis deum. Tripliciter enim aliquid potest alio participare. Uno modo accipiendi proprietatem nature eius. Alio modo ut recipiat ipsum per modum intentionis cognitivae. Alio modo ut deseruat aliquantulum eius virtuti. sicut aliquis medicinalem artem a medico. Vel quod accipit in se medicine artem. vel accipit cognitionem artis medicinalis. vel quod deseruit arti medicinae. Primum est maius secundo. et secundum tertio. In sacra autem scriptura significat aliquid diuinum per ignem. Deut. 1. Dominus deus tuus ignis consumens est etc. Et ideo superius ordo dicitur seraphim quasi ardentes deo et continententes aliquam diuinam proprietatem. Secundus ordo est cherubim consequentes eum cognitivae. et throni eius virtuti deseruietes. Alii autem ordines non nominantur ex attingendo deum. sed per aliquam eius operationem. Et alij ut dirigentes. et sic sunt dominationes. alij exequentes. Et horum quidam ut principaliores ut principatus. ps. Presenerunt principes etc. Alii secundum executionem. et sic sunt exequentes supra spirituales creaturas. ut sunt potestates qui arcant demones. supra naturalia sunt virtutes que miracula faciunt. supra homines sunt archangeli ad magna. angeli ad minima. Et sic concludendo dicit. Omnia per ipsum sicut per causam effectiuam. et in ipso sicut causam exemplarem. Jo. 1. Omnia per ipsum facta sunt etc. Sed quod possit aliquis dicere. Nunquid omnia sunt eterna. ideo apostolus quasi respondens ad hoc dicit. quod non. sed ipse est ante omnia seculorum et res alias. prouer. 8. Dominus possedit me in initio viarum suarum antequam quicquam faceret a principio etc. Vel ante dignitatem. ps. Quis similis deo etc. Quantum ad conseruationem dicit. Et omnia in illo constant id est conseruantur. Sic enim se habet deus ad res sicut sol ad lunam. quo recedente deficit lumen lune. Et sic si deus subtrahat suam virtutem a nobis in momento deficerent omnia Heb. 1. Portans omnia verbo virtutis sue.

Lectio quinta.

Qui est caput corporis ecclesie qui est principium primogenitus

ex mortuis: ut sit in omnibus ipse primum tenens. Quia in ipso complacuit omnem plenitudinem diuinitatis inhabitare et per eum reconciliari omnia in ipsum pacificans per sanguinem crucis eius siue que in terris siue que in celis sunt. Et vos cum essetis aliquando alienati et inimici sensu in operibus malis. nunc autem reconciliauit in corpore carnis eius per mortem exhibere vos sanctos et immaculatos et irreprehensibiles coram ipso: si tamen permaneris in fide fundati et stabiles et immobiles a spe euangelij quod audistis quod predicatum est in vniuersa creatura que sub celo est.

Postquam apostolus commendauit christum per comparationem ad deum et ad totam creaturam: hic commendat ipsum in comparatione ad ecclesiam. Et primo generaliter. Secundo specialiter quantum ad colossenses ibi. Et vos cum essetis etc. Tertio quantum ad suam personam singulariter ibi. Cuius factus sum etc. Et primo duo facit. quia primo proponit habitudinem christi ad totam ecclesiam. Secundo exponit ibi. Qui est principium etc. Dicit ergo. Ite in quo habemus redemptionem christus est et primogenitus creature. Sed secundum quod homo factus est caput ecclesie. Duo occurrit hic exponenda. Et primo quod corpus sit ecclesie. et secundo quod christus est caput. Ecclesia dicitur corpus ad similitudinem vniuersi hominis. et hoc dupliciter. scilicet quantum ad distinctio membrorum. Eph. 4. Dedit quosdam quidem apostolos: quosdam autem presbiteros etc. Et quantum ad seruitutem que sunt distincta tamen vniuersi vniuersi alteri. 1. Corin. 12. Pro inuicem sollicita sunt membra. Gal. 6. Aliter alteri onera portate etc. Ite sic constituit vniuersum corpus ex unitate alicuius ecclesie ex unitate spiritus. Eph. 4. Vniuersum corpus et vniuersum spiritus. 1. Corin. 10. Vniuersum panis et vniuersum corpus multi sumus etc. Ite est alia consideratio membrorum ad caput et ecclesie ad christum. Ipse enim christus est caput ecclesie. ps. Tu exaltas caput meum etc. Et exponit quod est eccaput dicens. Qui est principium etc. Caput est respectu aliorum membrorum habet tria privilegia. Primum quod distinguit ab alijs ordine dignitatis: quod est principium et presidens. Secundo in plenitudine sensuum que sunt omnes in capite. Tertio in quodam influxu sensus et motus ad membra. Et ideo primo ostendit quod christus est caput ratione dignitatis. Secundo ratione plenitudinis gratiarum ibi. Quia in ipso complacuit etc. Ite tertio ratione influentis ibi. Et per eum etc. Ecclesia quidem habet duplicem statum: scilicet gratie in presenti et glorie in futuro et est eadem ecclesia. et christus est caput secundum virtutem statum. quod primus in gratia et secundus in gloria. Quantum ad primum dicit. Qui est principium: quod non solum est in gratia secundum quod homo. sed etiam omnes sunt iustificati per fidem christi Ro. 5. Per obedientiam vniuersi hominis iusti constituntur multi. Et ideo dicit. Qui est principium scilicet iustificationis et gratie in tota ecclesia. quod in veteri testamento sunt alij iustificati per fidem christi Jo. 8. Ego principium que et loquor etc. ps. Cecum principium etc. Item est principium quantum ad statum glorie. Ideo dicit. Primogenitus ex mortuis. Quia enim resurrectio mortuorum est quasi quedam secunda generatio: quod homo in ea ad vitam eternam reparat Mat. 19. In regeneratione cum sederit filius hominis etc. et per omnes primus est christus. ideo est primogenitus ex mortuis id est eorum que sunt generati per resurrectionem. Superius de lazaro Jo. 11. Nunc deo dicit quod isti et alij non resurrexerunt ad illam vitam immortalem: sed ad mortalem. sed christus resurgens ex mortuis iam non morietur etc. videlicet Ro. 6. Apoc. 1. Primogenitus mortuorum etc. 1. Corin. 15. Nunc

Explanatio sancti Thome

gaudeo *tc.* p vobis id est ppter vestram utilitatem. *2. corin. 1.* Siue tribulamur p vestra exhortatione et salute *tc.* Et ppter gaudium vite eterne quod inde expecto qd est fructus ministerij ei. *Jac. 1.* Sine gaudij existima te freres mei cum in temptationibus varias incideritis. sciens tes *tc.* *Phil. 2.* Si emulor sup sacrificij fidei v're. gaudeo et congratulor *tc.* Et etia hoc fructu vt adimplea *tc.* Nec verba fm suspicie malu possent habere intellectum scz q xpi passio non esset sufficiens ad redemptione. sed addite sunt ad complendu passiones sanctoru. Sed hoc est hereticu: qz sanguis xpi est sufficiens ad redemptionem etia multo mundu. *1. Jo. 2.* Ipse est ppiciatio p peccatis nostris *tc.* Sed intelligendu est q xps et ecclesia est vna psona mystica cuius caput est xps. corpus omnes iusti. quilibet aut iustus est quasi membru huius capitis. *1. corin. 12.* Et membra de membro. Deus autem ordinavit in sua pdestinatione qrum meritoru deberet esse p tota ecclesiam tam in capite q in membris. sicut et pdestinationavit numeru electoꝝ. Et inter hec merita precipue sunt passiones sanctoru. sed xpi scz capitis merita sunt infinita. quilibet vero sanctus exhibet aliqua merita fm mensura sua. Et ideo dicit: Adimpleo ea q desunt passionu christi id est totius ecclesie cuius caput est xps: adimpleo id est addo mensura meam. Et hoc in carne id est egripse patiens. Et que sunt id est desunt in carne mea. Hoc em deerat q sicut xps passus erat i corpe suo. ita pateret i paulo membro suo et similiter in alijs. Et hoc p corpe qd e ecclesia q erat redimenda p xpm. *Ep. 5.* Et exhiberet ipse sibi ecclesia gloriozaz n hnt macula neq rugam *tc.* Sic etiam omnes sancti patiunt ppter ecclesiam que ex eoz exemplo roborat. *Hosa.* Passiones adhuc desunt eo q paritoria meritoru ecclesie non est plena: nec adimplebit nisi cum seculum fuerit finitu. Paritoria aut est vas vel domus vbi pariter multa inferunt. Deinde cum dicit: Cuius sum *tc.* ostendit dignitatem ministerij tripliciter. Primo ex materia adoptionis. Secundo ex fine ad quem ducit ibi. Et impleamini *tc.* Tertio ex viu ibi. Quonia vos cum *tc.* Sed diceret aliqs. Est ne magnu hoc ministeriu. Et responderet dicens. Ita est. qz traditum est mihi fm dispensatione. Quod dupliciter potest exponi: scz active. et sic est sensus id est vt dispensent vobis divina fideliter tradens ea. et hec potestas data est mihi. Et passio. et tunc est sensus id est fm q mihi est dispensatu a deo *Ephe. 4.* Dedit quosda quidez aplos quosdam pphetas *tc.* *Act. 13.* Segregate mihi barnabam et paulu in opus quo assumpsi eos *tc.* Ecce quis est finis certe non pecunia nec gloria ppria: sed ali quod magnu ad quod accept. qz vt impleam *tc.* Et pmo ostendit dignitate eius ad quod accepit. Secundo ostendit qd est illud quod est xps. In pmo comendat magnitudinē eius ex diffusa predicatione et occultatione et ex manifestatione. Accipit aut ad conversione gentiliu. An vt adimplea verbum non predicationis: sed dispensationem eternam dei: id est vt mea predicatione impletum ostenda verbu dei id e dei dispensatoꝝ et pordinatione et pmissione de verbo dei incarnado vel dispensatione dei eterna q disposuit vt gentes p xpm conuerterent ad fidei veri dei. Et hoc oportebat impleri *Numeri. 23.* Dixit q et non faciet. locutus est et non implebit *Esa. 55.* Verbu quod egrediet de ore meo no reperiet ad me vacuu: sed faciet quecuq volui et pperabit *tc.* Sed hoc disposuit impleri p ministeriu pauli. Unde dicit. Et implea hoc mysteriu scz inquantu est res abscondita. qz mysteriu quod est absconditu est hoc verbum *Esa. 2. 4.* Secretus meus mihi *tc.* Quod absconditu fuit a seculis id e a principio seculoz et omnibus generationib hominu qui hoc

scire non potuerunt *Ep. 3.* Que sit dispensatio sacramenti abscondita a seculis in deo. Nam et si pbi antiqui quedam de xpi deitate viderant dixisse vel ppria vel appropriata sicut augustinus inuenit in libris platonis. In pncipio erat verbu *tc.* tamē q verbum caro factu est nullu scire potuit. Et dicit. Nonne fuit scitu p pphetas. Respondeo. dicendu est q sic tamen inquantu ptinebat ad euangelium. Et non ita aperte sicut apostoli scuerunt. Deinde cum dicit. Nunc aut *tc.* agit de manifestatione eius. et pmo ostendit quibus manifestatu est. Secundo ostendit quare manifestatu est eis ibi. Quibus voluit *tc.* Dicit ergo. manifestatu est nunc scz tempore gratie. *2. corin. 6.* Ecce nunc tempus acceptabile: ecce nunc dies salutis *tc.* Nec autē est scientia sanctoru *Sap. 10.* Dedit illi scientiam sanctoru *tc.* *Job. 36.* Annunciat de ea amico suo *tc.* Sed hoc non ppter eorum merita. sed ppter beneplacitu suum. Unde dicit. Quib voluit deus *tc.* *Jo. 15.* Que audiu a patre meo nota feci vobis. *tc.* Et subdit. Non vos me elegistis: sed ego elegi vos. *tc.* *Matth. 11.* Ita placitum fuit ante te *tc.* Horas facere diuitias glorie. qz per ista occulta deus apparet abundanter gloriosus. Nam olim notus in iudea deus. Et p hoc sacramentu conversionis gentiliu gloria dei notificat p totu mundu. *Jo. 17.* Ego te clarificauit *tc.* Et hoc intelligentibus scz quod completur in eis *Ro. 5.* Gloria mur in spe glorie filioꝝ dei. Et *Ro. 31.* Altitudo diuitiarum sapientie et scientie dei *tc.* Hoc verbum est qd est christus id est quod p christum adipiscimur scz spem glorie que olim videbat pmissa solu iudeis *Act. 10.* Mirabant qz et in nationes diffusa est gratia *tc.* *Ro. 5.* Iustificati ex fide pacem habeamus *tc.* Et post. et gloriamur in spe glorie filioꝝ dei *tc.* *Esa. 11.* Radix teste qui stat in signum populoz *tc.* Sic ergo ostendit origo ministerij et finis. Et subdit vsus eius cu dicit. Que nos *tc.* Et circa hoc tria facit. qz pmo ostendit vsu eius. Secundo fructu ibi. Et exhibeamus *tc.* Tertio auxilium sibi impensum ad consequendu vsu ibi. In quo et laboro *tc.* vsus eius est nunciare christum. Et ponit vsu et modum vtendi. ps. Annunciate inter gentes studia ei *tc.* *1. Jo. 1.* Quod vidimus et audimus et annunciamus vobis *tc.* Modus ponit ibi. Corripientes *tc.* Quod est perfecta annunciatio: quia omni homini non solum iudeis. *Matth. vltimo.* Docete omnes gentes *tc.* Modus etiam eius est docere veritatem et refellere falsitatem. Et ideo dicit. Corripientes omnes errorem vel infidelis in vita. *2. corin. 10.* Arma militie nostre no sunt carnalia sed potentia dei ad destructione munitionu. consilia destruentes. *tc.* Et docentes oem hoem in omni sapientia scz q est cognitio dei *Sap. 15.* Mosce em te psumata iusticia est: et scire iusticiam et veritatez tuam radix est immortalitatis *tc.* *1. corin. 2.* Sapientia loquimur *tc.* Fructus autē hic est q homines ducunt ad perfectu. Unde dicit. Et exhibeamus omnē hominem scz cuiuscuq conditionis perfectum non in lege: sed in christo. *Matth. 5.* Estote perfecti *tc.* Sed nunquid quilibet tenetur ad perfectionem? Non. sed intentio predicatoris ad hoc debet esse. Et autē duplex perfectio charitatis. Vna de necessitate precepti: scz vt in corde nihil admittat contrarium deo. *Matth. 22.* Diliges dominu deum tuum ex toto corde tuo *tc.* Alia de utilitate consilij vt abstineat etiam a licitis. et hec est perfectio superogationis. Sed ad hoc habuit auxilium a deo. Unde dicit. In quo laboro scilicet certando contra infideles et peccatores. *2. Timo. 2.* Labora sicut bonus miles christi *tc.* Item eiusdem. *4.* Bonum certamen certauit *tc.* Et hoc scdm operatione eius. *1. corin. 15.* Ego dei mecu. Et hoc facit

in epistolam ad Colossenses II.

de^o in me i virtute miraculoꝝ scz p̄bēdo virtutē. Luc. vlti. Sedete i ciuitate donec induamini virtute ex alto.

Capitulum secundū.

Quol enim vos scire qualē sollicitudinem habeā p̄ vobis et p̄ his qui sunt loadicie et quicūq; non viderunt facies meā in carne vt consolentur corda ipsorum instructi in charitate et in omnes diuitias plenitudinis intellectus in agnitione mysterij dei patris et iesu christi: in quo sunt omnes thesauri sapientie et scientie absconditi. Hoc autē dico: vt nemo vos decipiat in sublimitate sermonū.

Supra cōmendauit statū fidelium: qui est gratie. et actorē scz xpm̄: hic p̄tegit eos contra p̄trantia huic statui: et p̄mo p̄tra doctrinā corumpentē. Secūdo p̄tra p̄uersos mores. 3°. ca. ibi. Igit si confurrexistis etc. Circa p̄mum vno facit. Quia p̄mo ostēdit sollicitudinē de eoz statu. Scdo tuet eos contra malā doctrinā ibi. Hoc autē dico. etc. Itē p̄ma pars diuidit in tres particulas. Quia p̄mo ponit sollicitudinē. Scdo p̄sonas de quib; sollicitat ibi. p̄mo vobis etc. Tertio de q̄ sit sollicitus ibi. Et consolentur etc. Dicit igit. Volo enim vos scire qualē habeam sollicitudinē scz magnā. Et hoc p̄inet ad bonū plātū Ro. 11. Qui p̄est in sollicitudinē Luc. 2. Pastores erāt in eadem regione vigilantes et custodiētes vigilias nocti supra gregem suū etc. Et non solum p̄ se cōuersis et sibi presentibus sed etiaz p̄ alijs. Unde dicit. p̄mo vobis quos non vidi corpore: sed et mente. et non solū p̄ istis: sed etiam p̄ illis q̄ nō viderūt etc. Sollicitus quippe erat p̄ toto mūdo. Sap. 18. In veste poderis aaron rotus erat orbis terraz etc. Sic in mente apli. 2. Corin. 11. p̄ter ea q̄ extrinsec^o sunt instantia mea quotidiana sollicitudo oim ecclesiaz etc. Sed de quib; magis sollicitat Respondeo. de non visis q̄m ad aliqd: qz nesciebat qd fieret circa eos: nō autē simplicitē. Deinde cū dicit. Et cōsolentur etc. ostendit de q̄ sollicitus sit scz de eoz consolatiōne. Et p̄mo hoc ponit. Secūdo quōd possit hoc haberi ibi. Instructi etc. Dicit igit. Et cōsolentur id est p̄ me habent aut consolatiōnē sp̄ialē cuius consolatiōnis factiū est bonum. Est enim factiū gaudij vt q̄ tristat de aliq; consolē de alio eque bono. Duo autē sunt que consolant nos: scz meditatio sapientie. Sap. 8. Erat allocutio cogitatio nis tedij mei. Altud est oratio Jac. 5. Tristat q̄s in vobis orat equo aīo et psallat. Deinde cū dicit. Instructi etc. ponit sp̄ialiter sapientie instructionē. Duplex est hic lra scz q̄ dicta est et que habet in glo. sic. Et consolentur corda ipsoz instructoz etc. ad cognoscendū etc. Et est idem sensus. Instructio igit sapie consolā cōtra mala temporalia. Debet autē hic esse instructus de via. et ideo dicit. In charitate q̄ scz est via ad deū. 1. corin. 12. Adhuc excellentiorē viā vobis demonstrō: si linguis etc. Instructi ergo in charitate q̄ deus nos diligit: et qua nos euz diligim; vtrūq; enim nos consolāt scz et qz dñs diligit nos Gal. 2. Tu ego etc. Et post. Qui dilexit me et tradidit semetipsum p̄ me etc. Eph. 2. Diues in misericordia p̄pter nimā charitatē suā qua dilexit nos etc. Itē qua nos deū diligimus nos cōsolamur. qz consolatio ē amici si p̄ eo sustineat mala Eccl. 22. Et si euenerint mihi mala p̄pter illum sustinebo etc. Et subdit. In omnes diuitias id est in omni capacitate. Intellectus enim noster est in poten-

tia ad aliqd cognoscendū. s; intellect^o angeli in sua creatione impletus est sciētia intelligibiliū. Et ideo oportet qz nostro intellectui humano supuentat sciētia. Vel per disciplinā. s; hec ē insufficiens. qz nunq̄ aliqd t̄m potest sciri sic qz capacitatē eius impleat. Vel p̄ reuelatiōnē diuinā et donum dei. Et hec est sufficiens Eccl. 15. Impletus euz dñs sp̄ sapientie et intellectus etc. Et ideo dicit. Plenitudo intellectus id est in copia. Sap. 8. Quid sapientia locupletius? Esa. 33. Diuitie salutis sapientia et scientia. Instructi ergo in copia diuine sapientie que copia implet intellectū. Et hoc habebim; cognoscendo deuz. Et ideo dicit. In agnitionē mysterij etc. id est ad cognoscendū veritatē sacramenti huius occulti scz qz deus sit pater iesu xpi. Vel mysterij dei patris qd est xps iesus. Ideo dicit Matth. 11. de aplis. Abscondisti hec a sapientib; et prudentib; et reuelasti ea puillis. Vel in agnitione eñe generatiōis et incarnatiōis xpi Sap. 6. Cogitare ergo de illa sensus est cōsumatus. Augustin^o Beatus q̄ te nouit: infatigabilis q̄ te non nouit. Per cognitōz dei habet homo omnē plenitudinem Jo. 17. Hec ē vita eterna vt cognoscant te soluz veruz deū etc. Sed nunqd p̄ cognitōnē xpi implet intellectus? Respondeo sic. qz in eo sunt oēs thesauri etc. Deus h; oim rerū noticiā: et hec noticia compat thesauro. Sap. 7. Infinitus enim est thesaurus hominibus etc. Thesaurus est diuitie congregate. sed effuse non dicunt thesaurus: s; que in vno sunt. Deus enim sapientiam suā sparsit sup̄ omnia opa sua. Eccl. 1. Et sic non habet rationē thesauri: sed fm̄ qz huiusmodi rationes vniunt in vno scz in sapientia diuina. et omnes hmōi thesauri sūt in xpo. Sapia enim ē cognitio diuinorum. Scientia vero est creaturaz cognitio. Quicqd autē de deo potest sciri p̄tinet ad sapientiā totum deus abundanter in se cognoscit. Itē quicqd potest cognosci de creaturis cognoscit in se sup̄eminenter. Quicqd autē in sapientia dei est: est in verbo suo vno. qz vno simplici actu intellectus cognoscit omnia. qz in eo non est scientia in potentia nec in habitu. Et ideo in isto verbo sunt oēs thesauri etc. Sed addit. Absconditi. qz qz mihi aliquid abscondit contingit dupliciter. scz vel p̄pter debilitatē intellectus mei: vel p̄pter velamen oppositū. sicut quis non videt candelam. vel quia cecus est vel velata est. Ita in verbo dei sunt omnes thesauri sapientie et scientie sed absconditi nobis qui nō habemus limpidos oculos sed lippos Jo. 12. Adhuc modicū lūmē in vobis est. Et qz est velatū duplici velamine scz creature. qz intellect^o noster nunc ad illam cognitōnē non potest nisi p̄ similitudinē creaturaz Ro. 1. Inuisibilia dei p̄ ea que facta sunt intellecta conspiciunt etc. Itē velatū in carne. Jo. 1. Et verbū caro factū ē etc. Et si aliqd videm; de deo: nō tū totum Esa. 45. Vere tu es deus absconditus etc. Numeri. 20. Aperi eis thesaurū tuum. Ponam; qz aliquis habeat candelā velatā non queret aliunde lumen nisi qz habitū ab eo reueletur. et ideo nō oportet sapientiā que rere nisi in xpo. 1. corin. 1. Non existimaui me aliquid scire nisi xpm̄ iesum etc. Et. 1. Jo. 3. Cum reuelabit tunc similes ei erimus scz omnia sciētes. sicut qui haberet librum vbi esset tota scientia non quereret nisi vt sciret illum librum. sic et nos non oportet amplius querere nisi xpm̄. Deinde cum dicit. Hoc autē dico etc. Instruit et monet eos p̄tra doctrinā corumpentē. Seducebāt autē a q̄busdā p̄bis p̄tra fidē et ab hereticis q̄ docebāt obfuscatias legalium. Jo p̄rio instruit eos p̄tra p̄hos. Scdo p̄tra iudaizantes ibi. In q̄ et circūcisi etc. In sciētia vero mūdana duo continentur. qz est quedā scientia loquendi. et quedā scientia rerum. et ideo dupliciter possunt decipere. Ideo p̄rimo munit eos contra p̄hos decipientes eos p̄ scientiaz